

Kunskapsgymnasiet Göteborg
Fabriksgatan 26
412 51 Göteborg

2010-09-01
1 (8)
Dnr 40-2010:270

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92 146
120 08 Stockholm

Kvalitetsgranskning av Kunskapsgymnasiet, fristående gymnasieskola i Göteborgs kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har granskat hur elevers möjligheter att nå målen påverkas av arbetsmetoder inom ramen för självstudier/eget arbete. Områden som bör förbättras:

- Skolan behöver förbättra förutsättningarna så att eleverna har arbetsro i samband med workshoppassen.
- Lärarna behöver i högre utsträckning utgå från kursplanernas mål att sträva mot vid planering och genomförande av självstudier i undervisningen.
- Lärarna behöver arbeta bättre med att ge eleverna inflytande över innehåll och arbetssätt i undervisningen där självstudier förekommer.
- Skolan behöver arbeta bättre för att säkerställa att alla elever får det stöd de behöver i samband med självstudier.

Rektor och huvudmannen har ansvar för att Kunskapsgymnasiets förbättringsområden åtgärdas. Redovisning ska lämnas till Skolinspektionen senast tre månader från den dag beslutet meddelas. Skolinspektionen kommer då att följa upp beslutet.

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan i Kunskapsgymnasiet, fristående gymnasieskola i Göteborg

Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan under perioden 15 mars 2010 till den 31 oktober 2010. Granskningen av Kunskapsgymnasiet i Göteborg ingår i detta projekt. Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan.

Övergripande information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>).

Syftet med kvalitetsgranskningsprojektet är att granska hur elevernas möjligheter att nå målen påverkas av arbetsmetoder inom ramen för självstudier/eget arbete. För att leva upp till styrdokumentens krav på individanpassning går skolorna olika vägar. Inom den regelbundna tillsynen har Skolinspektionen fått intrycket att ett vanligt sätt är att öka andelen självstudier/eget arbete. Arbetssättet ställer stora krav på elevers förmåga att planera och genomföra studier med begränsad lärarhandledning. Hur skolor arbetar med självstudier/eget arbete ter sig mot denna bakgrund som ett viktigt granskningsområde. Vid avslutat projekt ska de granskade skolornas förhållningssätt gällande självstudier/eget arbete ha synliggjorts och bedömts mot de krav som ställs i författningarna men också med stöd av forskningsresultat och beprövad erfarenhet. Detta förväntas bidra till att dessa skolor fortsättningsvis arbetar med självstudier/eget arbete med en hög måluppfyllelse och inom ramen för definitionen av undervisningstid. Projektets resultat kommer även att spridas till skolor och huvudmän som inte deltagit i studien och förväntas där ge samma effekt som i de granskade skolorna.

Granskningen tar sin utgångspunkt i följande frågeställningar:

- Ger skolans sätt att anordna självstudier eleverna möjlighet att nå målen?
- Ger självstudierna utrymme för att anpassa undervisningen efter elevernas individuella förutsättningar och behov?
- Upplever eleverna att de får det stöd och den stimulans de behöver?

Motivering till beslutet

Ger skolans sätt att anordna självstudier eleverna möjlighet att nå målen?

Skolinspektionens regelbundna tillsyn har visat att det blivit allt vanligare att organisera undervisningen i form av självstudier. Denna undervisningsform är vanligare i vissa skolor än i andra. Mycket tyder vidare på att begreppet undervisningstid är föremål för en relativt fri tolkning. Det kan också konstateras att självstudier/eget arbete organiseras på olika sätt. Det nationella målet att elever i gymnasieskolan ska nå minst godkänt betyg i samtliga kurser som ingår i deras studieplan är långt ifrån uppnått i svensk gymnasieskola. Arbetsformer och arbetssätt påverkar måluppfyllelsen i hög grad. Undervisningsmetoden självstudier kräver god planering och förberedelse av både lärare och elever. Forskningen visar att elever från studievana hem hanterar de outtalade krav som ställs i självstudier/eget arbete, medan elever från mindre studievana hem i större utsträckning är beroende av interaktion med läraren.

Under denna rubrik behandlas följande bedömningspunkter:

- Beskrivning av skolans kunskapsresultat.
- Erbjuds den garanterade undervisningstiden
- I vilken utsträckning använder skolan självstudier

- *Hur är självstudierna upplagda*
- *Hur förbereds eleverna för att klara självstudier*
- *Bidrar självstudier till att elever avbryter utbildningen*
- *Hur arbetar skolan med mål att sträva mot i arbetsformen självstudier*

Kunskapsresultaten, i form av genomsnittliga betygspoäng, vid Kunskapsgymnasiet i Göteborg är i nivå med genomsnittet i riket för motsvarande program vid kommunala och fristående gymnasieskolor. De elever som börjar på Kunskapsgymnasiet har också meritvärden från grundskolan som enligt skolan är genomsnittliga för elever som påbörjar utbildningarna NV och SP. Skolan har enligt officiell statistik för år 2008 och 2009 en målpuppfyllelse där 100 procent av eleverna uppnår minst godkänt betyg i samtliga kärnämneskurser. Skolan har för Skolinspektionen redovisat antalet elever som avbrutit sina studier under årskurs 2 och 3. I skolans utbildningar motsvarande Naturvetenskapsprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet har 2008/09 tio elever slutat och läsåret 2010 har sju elever slutat. Orsakerna till avbrotten redovisas men det går inte att härleda att undervisningsformen självstudier är orsak till avhoppet.

Kunskapsgymnasiet i Göteborg ingår i en koncern med totalt ett tiotal gymnasieskolor i Sverige. Gymnasieskolorna i koncernen tillämpar ett gemensamt utbildningskoncept.

Kunskapsgymnasiets utbildningskoncept karakteriseras i skolans informationsmaterial som "En personligt utformad utbildning". Detta skapas genom att eleverna tränas i att sätta mål både långsiktigt för hela sin utbildning (ofta i form av betygresultat) och kortsiktigt för den kommande veckan. Tillsammans med sin personliga handledare gör varje elev upp en individuell studieplan och sätter upp delmål för sina studier. Genom handledning, som schemaläggs varje vecka under hela utbildningstiden, får eleverna tillfälle att tillsammans med sin personliga handledare stämma av att studierna förlöper i planerad takt och att delmålen uppnås. När så är nödvändigt justeras elevens individuella studieplan till innehåll eller studietakt i samråd mellan elev och handledare.

Loggboken är elevens planerings och reflektionsverktyg. Loggboken håller samman och strukturerar elevens studier. I loggboken finns kunskapsmål och strategier, aktiviteter, arbetsmål och tidsplanering för kommande vecka. Där görs också utvärdering av den gångna veckan.

Varje elevs individuella studieplan finns i skolans elevdokumentationssystem som på skolan benämns EDS och som samtliga elever har tillgång till. I EDS följs också elevens kunskapsutveckling upp i samtliga kurser genom att läraren skriver in provresultat och andra resultat med lärarkommentarer om hur eleven ligger till i förhållande till sina mål.

I kurserna har eleverna uppgifter och uppdrag som man självständigt eller i vissa fall i grupp ska genomföra och färdigställa. Genom skolans webbportal "Kunskapsporten" preciseras för elever och vårdnadshavare studieuppgifter, kursmål, betygskriterier och vad som krävs kunskapsmässigt i de olika kurserna. Eleverna förväntas ta eget ansvar

för studierna och som stöd för detta har eleverna tillgång till skolans resurser såsom lärare, lokaler och datorer.

Varje elev har ett, till viss del, personligt utformat schema. I varje kurs finns inslag av föreläsningar, laborationer och seminarier som uppfattas som obligatoriska för de som följer kursen. Utöver detta finns så kallad "ämnesworkshop". Under dessa workshop-arbetspass finns lärare i olika ämnen till hands för att förklara och hjälpa eleverna enskilt eller i mindre grupper att inhämta kunskaper. Workshop kan ses som ett erbjudande om lärarstöd från skolan som eleverna själva kan välja hur de vill utnyttja.

För elever som går utbildningar som motsvaras av Naturvetenskapsprogrammet och Samhällsvetenskapsprogrammet är den garanterade undervisningstiden enligt skollagen 2 180 timmar. Kunskapsgymnasiet beräknar att varje elev genom de obligatoriska inslagen med föreläsningar, laborationer och seminarier tillsammans med den lärarledda tiden för workshops erbjuds en undervisningstid motsvarande 2550 timmar under tre år. Av skolans egen redovisning framgår att undervisningstiden schablonmässigt består av ca 60 procent obligatoriska inslag och 40 procent workshop. Detta innebär att den i skollagen fastställda garanterade undervisningstiden (2180 timmar) innehåller en betydande andel workshops. Kunskapsgymnasiet kan redovisa hur varje elev erbjuds den garanterade undervisningstiden.

Eleverna vid Kunskapsgymnasiet förväntas i samtliga kurser ta ansvar för ett självständigt arbete kopplat till undervisningen. Eleven gör tillsammans med sin personliga handledare en planering för i vilken utsträckning man deltar i ämnesworkshop under kursen och specifikt under den kommande veckan. Detta betyder att eleverna kan välja att lägga mera tid i vissa kurser och i andra kurser i större utsträckning klara sig utan det lärarstöd som ämnesworkshop innebär. Av intervjuer och dokument framgår att i vilken utsträckning eleven deltar i ämnesworkshop även beror på om eleven föredrar att lära genom självständigt arbete samt hur långt eleven kommit i ansvarstagande för det egna lärandet. Skolinspektionen uppfattar att eleverna vid Kunskapsgymnasiet bedriver självstudier där det varierar i vilken utsträckning en enskild elev utnyttjar det lärarstöd som erbjuds.

Av dokument och intervjuer uppfattar inspektörerna att eleverna vid Kunskapsgymnasiet tränas att ta ansvar för sina studier. Den kontinuerliga personliga handledningen stödjer eleverna i att sätta mål på kort och lång sikt, att följa upp målen, reflektera och dra slutsatser för det fortsatta arbetet. I Kunskapsgymnasiets koncept ingår också inslag av studieteknik, vetenskapligt tänkande, lästeknik och källkritik i flera kurser som en del av den lärarledda undervisningen. Skolinspektionen bedömer att skolan förbereder eleverna för att klara självstudier i den form som tillämpas vid skolan.

Den fysiska miljön på skolan präglas av öppenhet då skollokalerna är uppbyggda med öppna arbetsytor utanför klassrum som separerats med glasade väggar i fyra våningsplan. I det nedersta våningsplanet finns expeditioner, matsal och fria gemensamma utrymmen. De öppna arbetsytorna på de tre översta planen används för den schema-lagda ämnesworkshopen. Dessa ytor är också exponerade för elever som inte deltar i

workshop och som rör sig och uppehåller sig i och mellan våningsplanen. Elevernas skåp är också placerade i nära anslutning till de öppna arbetsytorna.

Eleverna framför i intervjuer att det är vanligt att det inte är arbetsro under workshoppassen. Det förekommer störande ljud eller störningar i form av rörelser som lätt kan observeras av elever som arbetar i de gemensamma utrymmena. Detta bekräftas också av inspektörernas observationer i samband med besök i verksamheten. Eleverna beskriver att arbetsmiljön under workshoppassen är orolig och att det kan vara svårt att koncentrera sig. En konsekvens av detta är att vissa elever väljer att i mindre utsträckning delta i workshop och istället arbeta hemma där det är lugnare. Flera av eleverna som inspektörerna träffar har ambitionen att genomföra sina studier i skolans lokaler även på tider när de inte deltar i workshop. Även dessa elever uttrycker att det blivit allt svårare att hitta arbetsro i lokalerna allteftersom skolan vuxit och fler elever och lärare rör sig där. Även lärare och skolledning är medvetna om att nuvarande situation inte är tillfredställande. Skolan har på olika sätt försökt att komma tillrätta med problemet men har ännu inte lyckats med detta. Att eleverna har arbetsro är en förutsättning för att de ska kunna lyckas i sitt ansvarstagande och nå målen i sina självstudier. Skolinspektionen bedömer därför att skolan måste vidta åtgärder så att eleverna får arbetsro under workshoppassen.

Av intervjuer med lärare och rektor samt utifrån dokument som inspektörerna tagit del av framgår det att kursplanernas mål att uppnå och betygskriterierna är starkt styrande i utbildningen. Eleverna är medvetna om och planerar utifrån mål att uppnå och betygskriterierna. Däremot har eleverna ingen kännedom om kursplanernas mål att sträva mot. Av intervjuer med lärare och rektor får inspektörerna uppfattningen att mål att sträva mot inte utgör underlag för planering av undervisningen eller är utgångspunkt för pedagogiska diskussioner kring valet av arbetsformer som exempelvis självstudier. Kursplanernas mål att sträva mot pekar bland annat på olika förmågor som eleverna ska utveckla inom ramen för undervisningen och således även inom självstudier. Skolan bör tydligare utgå från mål att sträva mot vid planering och genomförande av självstudier i undervisningen.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att skolan måste förbättra förutsättningarna så att eleverna har arbetsro i samband med workshoppassen. Vidare bedömer Skolinspektionen att lärarna vid Kunskapsgymnasiet i högre utsträckning behöver utgå från kursplanernas mål att sträva mot vid planering och genomförande av självstudier i undervisningen. I övrigt bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Kunskapsgymnasiet i huvudsak ges goda förutsättningar att nå målen för utbildningen med utgångspunkt från hur självstudier organiseras vid skolan.

Ger självstudierna utrymme för att anpassa undervisningen efter elevernas individuella förutsättningar och behov?

Individanpassning av undervisningen till varje elevs förutsättningar är en bärande tanke i styrdokumentet för gymnasieskolan. Vikten av elevernas möjligheter att utöva inflytande över undervisningen och ta ansvar för studieresultatet betonas i läroplanen. För att leva upp till dessa krav går skolorna olika vägar. Skolinspektionens regelbundna tillsyn har visat att ett vanligt sätt är att öka andelen självstudier/eget arbete. Innebär detta i realiteten att undervisningen individanpassas? Har eleverna inflytande över självstudierna. Studier visar i motsats till detta att elevers uppfattning av att behärska skolans tidsplanering är låg.

Under denna rubrik behandlas följande bedömningspunkter:

- *Hur stor är elevernas tillgänglighet till lärare*
- *Har eleverna inflytande över arbetet med självstudier*
- *Har skolan en pedagogisk idé med självstudier*
- *Bedrivs självstudierna individuellt eller i grupp*

Av dokument samt genomförda intervjuer med rektor, lärare och elever framgår att lärarna är tillgängliga vid de självstudier eleverna vid Kunskapsgymnasiet bedriver. Av beskrivningen ovan om skolans utbildningskoncept framgår att eleverna i genomsnitt har tillgång till 10 timmar ämnesworkshop per vecka där läraren är tillgänglig för handledning, förklaringar och stöd. Som tidigare nämnts finns det brister i arbetsro under workshoppassen vilket påverkar effektiviteten och orsakar att vissa elever hellre studerar hemma.

Som tidigare konstaterats är Kunskapsgymnasiet i Göteborg en del av en koncern med ett gemensamt utbildningskoncept där samtliga kurser har planerats centralt och på en relativt hög detaljnivå. Av intervjuer framgår att med något undantag såväl lärare som elever uppfattar att utrymmet är begränsat när det gäller att lärare och elever tillsammans planerar innehåll och arbetssätt i kursen. Det framkommer i intervjuer med elever att de framför allt kan påverka redovisningsformer och "deadlines", medan det är ovanligt att de har inflytande över innehåll och arbetssätt i undervisningen och följaktligen också i självstudierna. I enstaka fall, speciellt i C-kurser och i årskurs tre förekommer att läraren bjuder in elever att påverka innehållet och arbetssätt utifrån utbildningens mål. Av intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna är väl medvetna om mål att uppnå och betygskriterierna i samtliga kurser de studerar. Däremot är eleverna vid Kunskapsgymnasiet inte medvetna om mål att sträva mot i kursplanerna och således heller inte om de förmågor som de enligt dessa mål ska utveckla. Om man som elev inte är medveten om utbildningens mål är det också svårt att utöva inflytande över innehåll och utformning i undervisningen.

Skolinspektionens bedömer att lärarna behöver stärka elevernas inflytande över innehåll och arbetssätt i undervisningen där självstudier förekommer.

Av vad som tidigare beskrivits omfattar Kunskapsgymnasiets utbildningskoncept ett stort eget ansvarstagande för eleverna och självstudier med tillgång till lärarstöd. Av Kunskapsskolans affärsidé och vision framgår att utbildningskonceptet har formats utifrån en pedagogisk idé om en personligt utformad utbildning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Kunskapsgymnasiets sätt att organisera självstudier i huvudsak gör det möjligt att anpassa undervisningen efter varje elevs behov. Dock bedömer Skolinspektionen att lärarna behöver stärka elevernas inflytande över innehåll och arbetssätt i undervisningen där självstudier förekommer.

Upplever eleverna att de får det stöd och den stimulans de behöver?

Avsikten med självstudier är att utveckla elevernas förmåga till analys och vetenskapligt tänkande. Detta ska ge eleverna stimulans och möjligheter att utvecklas efter sina förutsättningar. Upplever eleverna detta och får de stöd och hjälp i arbetet med självstudierna?

Under denna rubrik behandlas följande bedömningspunkter:

- Vilket stöd erbjuder skolan de elever som har svårigheter med självstudier
- Upplever eleverna att självstudierna är lärarledda
- Känner eleverna sig stimulerade av självstudier

Kunskapsgymnasiet erbjuder stöd till eleverna i arbetet med självstudier. De personliga handledarna stödjer elevernas planering av sina studier via handledarsamtal varje vecka. För att hjälpa eleverna att komma framåt i studierna och inte tappa fart tränas eleverna i att sätta upp delmål och stämmer av dessa under arbetets gång. Genom elevdokumentationssystemet (EDS) där Kunskapsgymnasiets lärare varje vecka för in elevernas studieresultat med kommentarer och omdömen, har den personliga handledaren och eleven koll på kunskapsutvecklingen i respektive kurs. Utifrån elevernas förutsättningar och behov diskuteras vid handledningen exempelvis studieteknik och hur deltagande i workshoppassen ska disponeras för en viss kurs där eleven upplever svårigheter. Deltagande i workshoppassen utgör ett stöd när eleven har specifika behov kopplade till ämnet.

Intervjuer med rektor och lärare samt dokumentstudier visar dock en begränsad syn på skolans förmåga att kunna möta elever i behov av särskilt stöd. De elever som trots handledning och workshopinsatser har svårigheter att klara målen för kursen tilldelas en "IG-varning" och ett åtgärdsprogram upprättas. I de åtgärdsprogram inspektörerna tagit del av är den vanligaste åtgärden obligatorisk närvaro på ämnets workshops. Inspektörerna noterar att skolan i begränsad utsträckning låter utreda elevers svårigheter för att finna vilka behov den enskilde eleven har. Detta kan bli försvårande för elever som har svårigheter i de delar av konceptet som innebär stort eget ansvar och självstudier. Skolinspektionen bedömer dock att skolan behöver säkerställa att eleverna också får det stöd de behöver bland annat genom att bättre utreda elevernas behov.

2010-09-01
8 (8)
Dnr 40-2010:270

Mot bakgrund att skolan använder workshoppassen som ett tillfälle att ge stöd till elever med svårigheter är det mycket viktigt att eleverna upplever arbetsro vid dessa tillfällen.

I det närmaste samtliga intervjuade elever upplever att det egna ansvarstagandet och det självständiga arbetssättet är stimulerande och motsvarar de förväntningar eleverna hade på utbildningen. Eleverna betonar att de kommer att ha nytta av detta arbetssätt vid fortsatta studier.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Kunskapsgymnasiet upplever att de får den stimulans de behöver i sina studier i samband med självstudier. Skolinspektionen bedömer dock att skolan behöver säkerställa att eleverna också får det stöd de behöver bland annat genom att bättre utreda elevernas behov.

Uppföljning

Vid redovisning till Skolinspektionen i samband med uppföljningen, ange vilka åtgärder som vidtagits och vilka åtgärder som eventuellt planeras. Ange även tidplan för planerade åtgärder och ansvarig för genomförandet. Redogörelsen kan sändas per e-post. Ange Skolinspektionens diarienummer (Dnr 40-2010:270) vid kommunikation med myndigheten angående granskningen.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråden Elisabeth Fogelberg, Monica Gillenius och Barbro Nässén deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Lena Dahlquist
Enhetschef

Mats Lindström
Undervisningsråd/Föredragande

Bilaga

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan

Skolinspektionens granskning av Självstudier/tidsanvändning i gymnasieskolan

De bedömningar som Skolinspektionen gör inom ramen för granskningen grundar sig på de författningar som reglerar gymnasieskolan.

I 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna finns en bärande tanke om individanpassning och elevernas möjligheter att utöva inflytande över undervisningen. Där finns också mål att sträva mot när det gäller elevernas förmåga att överblicka större kunskapsfält och utveckla en analytisk förmåga och ett alltmer vetenskapligt sätt att arbeta och tänka.

I gymnasieförordningen regleras den garanterade undervisningstiden och begreppet undervisningstid definieras som "tid för arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning". I samma förordning anges också att elevernas skolarbete skall förläggas måndag–fredag och skall vara så jämnt fördelat över dessa dagar som möjligt (detta gäller dock inte fristående skolor).

Dessutom grundar sig granskningen på forskningsresultat och beprövad erfarenhet inom området. I en forskningsöversikt om individualisering i undervisningen konstateras att den individualisering som framför allt är framträdande i skolan är ansvarsindividualisering i form av självstudier. Trots att styrdokumentet specificerar att det är viktigt att ta fasta på att elever lär på olika sätt beskriver forskningen att skolans undervisningsstrategier snarare har krympt än vidgats under årens lopp. Dessutom framgår det att en hög andel individuellt arbete får till följd att eleverna blir mindre engagerade i skolarbetet och att det också finns ett samband mellan en ökad andel eget arbete och sämre studieresultat. Annan forskning lyfter fram betydelsen av en aktiv och pådrivande lärare som förmår att utforma undervisningen så att den fungerar för olika elever och därmed har en positiv inverkan på resultaten.

I en kunskapsöversikt av undervisningen i naturorienterande ämnen i den svenska grundskolan visar Skolverket att eget undersökande inte gynnar elevers lärande och förståelse av naturvetenskap. Kunskapsöversikten beskriver i stället att lärarstöd är viktigt, och att undervisning där elever förväntas upptäcka saker själva är ineffektiv. Skolverket menar att detta resultat stämmer väl överens med den internationella forskningen på området. I den nyligen publicerade rapporten "TIMS Advanced" framgår det att svenska elever på gymnasiet kraftigt försämrat sina resultat i matematik och fysik. Skolverket lyfter det faktum att svenska elever ägnar relativt mycket tid åt individuellt arbete på lektionerna som en möjlig bidragande orsak.

I Skolverkets rapport "*Självkänslan och skolans vardag*" berörs ämnet tidsanvändning och dess koppling till elevers arbetssituation och självstudier. Elevernas svar på en enkätstudie som redovisas i rapporten tyder på att eleverna inte klarar av att planera i tillräcklig utsträckning. Det är även tydligt från studien att skolmotivationen ökar med ökande behärskning av tidsplanering.